Group of States against Corruption
Groupe d'États contre la corruption

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

2017. gada 23. jūnijs

Greco RC4(2017)12

CETURTĀ VĒRTĒŠANAS KĀRTA

Korupcijas novēršana parlamenta deputātu, tiesnešu un prokuroru darbībā

OTRAIS ATBILSTĪBAS STARPZIŅOJUMS LATVIJA

Pieņemts GRECO 76. plenārsēdē
(Strasbūrā, 2017. gada 19. - 23. jūnijā)

CETURTĀ NOVĒRTĒŠANAS KĀRTA

GRECO Sekretariāts
Eiropas Padome
F-67075 Strasbourg Cedex
☎ +33 3 88 41 20 00

www.coe.int/greco

Cilvēktiesību un juridisko lietu ģenerāldirektorāts

Sabiedrības informēšanas un noziedzības apkarošanas direktorāts

I. IEVADS

1. Ceturtās vērtēšanas kārtas ziņojums par Latviju tika pieņemts GRECO 58. plenārsēdē (2012.gada 7. decembrī) un publiskots pēc Latvijas atļaujas saņemšanas 2012.gada 17. decembrī. GRECO Ceturtās vērtēšanas kārtas tēma ir „Korupcijas novēršana parlamenta deputātu, tiesnešu un prokuroru darbībā".

2. GRECO 67. plenārsēdē (2015.gada 23. - 27. martā) pieņemtajā Atbilstības ziņojumā tika secināts, ka Latvija ir apmierinoši ieviesusi vai apmierinoši risinājusi tikai divas no četrpadsmit Ceturtās kārtas vērtēšanas ziņojumā sniegtajām rekomendācijām. Ņemot vērā šo rezultātu, GRECO secināja, ka tik zems rekomendāciju ieviešanas atbilstības rādītājs ir „globāli neapmierinošs" Reglamenta 31. noteikuma, 8.3. punkta izpratnē. Tādēļ GRECO nolēma piemērot 32. noteikuma 2.(i) punkta noteikumus, kas attiecas uz dalībvalstīm, kas rīkojas neatbilstoši kopējā novērtējuma ziņojuma rekomendācijām, un lūdza Latvijas delegācijas vadītāju nodrošināt progresa ziņojumu par neizpildīto rekomendāciju ieviešanas gaitu.

3. 71. plenārsēdē (2016. gada 14. - 18. martā) pieņemtajā Pagaidu starpziņojumā GRECO secināja, ka Latvijā īstenotas tikai nelielas pozitīvas darbības. Precīzāk, pilnībā izpildītas tikai divas no četrpadsmit rekomendācijām. Attiecīgi GRECO secināja, ka tāds rekomendāciju ieviešanas atbilstības rādītājs ir „globāli neapmierinošs" Reglamenta 31. noteikuma, 8.3. punkta izpratnē. Saskaņā ar 32. panta 2. punkta (ii.a) apakšpunkta noteikumiem GRECO vērsa Latvijas delegācijas priekšsēdētāja uzmanību uz neatbilstību attiecīgajām rekomendācijām un nepieciešamību veikt mērķtiecīgas darbības, lai pēc iespējas ātrāk panāktu turpmāku progresu. Turklāt saskaņā ar Reglamenta 31. noteikuma 8.2. apakšpunkta grozījumiem, GRECO aicināja Latvijas delegācijas priekšsēdētāju līdz 2017. gada 31. martam iesniegt ziņojumu par veiktajiem pasākumiem rekomendāciju īstenošanā.

4. Šajā Otrajā Atbilstības starpziņojumā tiek novērtēts neieviesto rekomendāciju ieviešanas progress kopš iepriekšējā Starpziņojuma (rekomendācija i līdz iii un ix līdz xiv), kā arī sniegts vispārējs Latvijas atbilstības šīm rekomendācijām novērtējums.

5. GRECO izvēlējās Nīderlandi un Igauniju, lai tās ieceltu atbilstības procedūras ziņotājus. Ieceltie ziņotāji Anelūza van der ZEIDE (Anneloes van der ZIJDE) no Nīderlandes un Ketlina Krisa KRŪSMĀ (Kätlin-Chris KRUUSMAA) no Igaunijas. Atbilstības ziņojuma sagatavošanā ziņotājiem atbalstu sniedza GRECO Sekretariāts.

II. ANALĪZE

Vispārējā

Rekomendācija i.

6. *GRECO ieteica veikt pasākumus, kas stiprinātu Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) neatkarību, tādējādi nodrošinot, ka tas spēj veikt savas funkcijas neatkarīgā un neieinteresētā veidā.*

7. GRECO atgādina, ka šī rekomendācija Starpziņojumā atzīta par daļēji izpildītu. GRECO izteica viedokli, ka likuma "Par korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju (KNAB)" grozījumu projektā ir iekļauti vairāki līdzekļi, lai samazinātu politiskas iejaukšanās KNAB lēmumu pieņemšanas struktūrās risku; taču priekšlikumi vēl nebija apstiprināti.
8. Latvijas atbildīgās institūcijas ziņo, ka likuma "Par korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju" (KNAB likuma) grozījumi tika pieņemti 2016. gada 5. aprīlī, lai stiprinātu KNAB funkcionālo neatkarību. Grozījumus skaidri norādīts KNAB tiešās pārvaldes iestādes statuss. KNAB institucionālo uzraudzību veic Ministru kabinets ar Ministru prezidenta starpniecību; uzraudzība ietver tiesības pārbaudīt KNAB priekšnieka pieņemto lēmumu (un bezdarbības) likumību. Pārraudzība neattiecas uz īpašiem gadījumiem vai jebkuru citu lēmumu, ko KNAB pieņem attiecībā uz tā funkcionālajiem korupcijas apkarošanas pienākumiem.

9. KNAB personāla (tostarp priekšnieka) darbību pašlaik regulē "Valsts pārvaldes iekārtas likums" un tādējādi uz to attiecas citām valsts amatpersonām noteiktie kvalifikācijas nosacījumi, tiesības un

pienākumi. Tiek ziņots, ka šāds solis sperts, lai labāk nodrošinātu KNAB amatpersonu politisko neitralitāti un neatkarību, pildot savus pienākumus.

10. Ir ieviesti papildu noteikumi, nosakot KNAB priekšnieka pienācīgo atbildību, tostarp attiecībā uz viņa/viņas iecelšanu un atbrīvošanu amatu. Proti, priekšnieka mandāts nevar ilgt vairāk kā divus termiņus pēc kārtas (t.i., kopā 5+5 gadus). Ministru kabineta pārraudzībā esošā Valsts kanceleja ir atbildīga par publisku amata vakances izsludināšanu; atlases kritēriji ir noteikti likumā (piem., reputācija, sodāmības reģistra dati, pieredze korupcijas apkarošanā, vadības pieredze). Tiek izveidota īpaša komisija (Atlases komisija), kuru vada Valsts kancelejas direktors un kuru veido Ģenerālprokurors, Satversmes aizsardzības biroja direktors, Drošības policijas priekšnieks un ne vairāk kā trīs Sabiedriski konsultatīvās padomes locekļi[1] (kuri darbojas ar padomdevēja tiesībām); šī komisija veic attiecīgās intervijas un izvirza kandidātu, kuru pēc tam amatā ieceļ Saeima. KNAB priekšnieka amatā ir vakance kopš 2016. gada 17. novembra. Atlases process tika uzsākts 2016. gada beigās un netika atrasts neviens amatam piemērots kandidāts. Pēc tam Saeima pieņēma grozījumus tiesību aktos, atvieglojot ar darba pieredzi saistītās prasības - šobrīd amata kandidātam nepieciešama atbilstoša darba pieredze, tostarp pieredze vadītāja amatā valsts pārvaldes vai tiesībaizsardzības jomā. 2017. gadā tika uzsākta jauna atlase; Atlases komisija pieņēma lēmumu un jauns KNAB priekšnieks tika iecelts 2017. gada 15. jūnijā.

11. Runājot par atbrīvošanu no amata, kā iepriekš minēts, gan uz KNAB priekšnieku, gan tā personālu attiecas valsts darbinieku noteikumi; attiecīgi, darba attiecības nebūtu iespējams izbeigt bez arodbiedrības piekrišanas. Ņemot vērā, ka KNAB priekšnieka atbrīvošana no amata ir sensitīvs jautājums, šādu lēmumu pieņem īpaša komisija, kuru vada Ģenerālprokurors un kuru veido Valsts kancelejas direktors, Satversmes aizsardzības biroja direktors, Drošības policijas priekšnieks un ne vairāk kā trīs Valsts konsultatīvās padomes locekļi (kuri darbojas ar padomdevēja tiesībām). KNAB priekšnieku iespējams atbrīvot no darba tikai saskaņā ar likumā noteiktajiem iemesliem (piemēram, tīšs likumpārkāpums, politiskā līdzdalība) un ar komisijas pamatojumu. Komisijas lēmumu iespējams pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā. Galīgo lēmumu par KNAB priekšnieka atlaišanu pieņem Saeima un šis lēmums nav pārsūdzams.

12. KNAB budžets ir palicis nemainīgs pēdējo gadu laikā, neraugoties uz nesen piedzīvoto smago ekonomisko krīzi. Atbildīgās iestādes apgalvo, ka tas liecina, ka budžeta piešķiršana KNAB nekad nav tikusi izmantota kā politiskais ierocis pret efektīvu pretkorupcijas darbību. KNAB pamatbudžets 2015. gadā pieauga no 4 773 811 EUR līdz 4 932 713 EUR 2016. gadā (3,3% pieaugums). 2017. gadā KNAB saņēma papildu finansējumu 168 386 EUR apmērā, lai stiprinātu tā izmeklēšanas un operatīvās iespējas. KNAB priekšnieks ir atbildīgs par iestādes finanšu, personāla un citu resursu vadību, budžeta priekšlikumu iesniegšanu un atbilstošas attiecīgā ikgadējā darbības plāna ieviešanas nodrošināšanu.

13. Visbeidzot, atbildīgās iestādes ziņo, ka Organizētās noziedzības apkarošanas un novēršanas plāns 2014. - 2016. gadam ietver pastāvīgu KNAB darbības un kapacitātes vajadzību novērtējuma procesu. KNAB ir izveidota Informācijas analīzes nodaļa, kuras uzdevums ir identificēt korupcijas tendences, ilgtermiņa izaicinājumus un korupcijas apkarošanas īstenošanas īstermiņa un ilgtermiņa prioritātes. Nodaļa analizēs attiecīgos KNAB rezultātu rādītājus, iepriekšējo izmeklēšanu datus, uzsāktos kriminālprocesus un operatīvās darbības rezultātus.

14. GRECO ir vairākkārt atzinusi būtisko lomu, ko Latvijas korupcijas apkarošanas sistēmā ieņem KNAB. Tādējādi KNAB faktiskā autonomija un atbildība ir galvenie jautājumi, kas saistīti ar visas pārskatāmās sistēmas efektivitāti (kā arī citām jomām, ko GRECO jau ir pārskatījusi, veicot iepriekšējos novērtējumus, piem., politiskā finansējuma sistēmu). Šī iemesla dēļ GRECO radās bažas, kad tās rīcībā nonāca informācija par pakāpeniskas sabiedrības uzticības KNAB un tā darbības vispārējai efektivitātei samazināšanās pazīmēm, kas saistītas ar iekšējo spriedzi Birojā.

15. Šī iemesla dēļ GRECO atzinīgi novērtē laikā no Ceturtā novērtējuma starpziņojuma pieņemšanas veiktos uzlabojumus; ir tikai dabiski, ka institūcijai attīstoties, tiek meklēti veidi kā uzlabot tās darba protokolus un pareizi tos formalizēt. GRECO pieņem zināšanai veiktos papildu reglamentējošos drošības pasākumus nolūkā stiprināt KNAB funkcionālo neatkarību, nenosodot un neierobežojot iestādes un tās priekšnieka atbildību. Atsaucoties uz priekšnieka amata pozīciju, GRECO ņem vērā, ka atlases process nav noslēgts;

[1] Sabiedriski konsultatīvo padomi veido nevalstiskās organizācijas (piem., Žurnālistu savienība, Sabiedrība par atklātību DELNA, *Providus*, profesionālās asociācijas). 2004. gadā tika nolemts veicināt KNAB darbības sabiedrisko pārraudzību. Padomes galvenais uzdevums ir veikt novērtējumu un sniegt rekomendācijas; kopš 2016. gada tai uzticētas arī padomdevēja tiesības KNAB priekšnieka iecelšanas un atbrīvošanas procesos.

GRECO uzver KNAB priekšnieka būtisko lomu efektīvas Biroja darbības nodrošināšanā un aizsardzībā pret reālu vai potenciālu politisko ietekmi.

16. GRECO noteikti saskata priekšrocības, ko sniedz papildu aizsardzība KNAB personālam, ietverot to Valsts pārvaldes iekārtas likuma darbības jomā. Atsaucoties uz iepriekš minēto, GRECO atkārtoti norāda uz apsvērumiem, kas jau tika iekļauti Otrajā novērtējuma kārtā un tam sekojošā atbilstības procesā, attiecībā uz ievērojamiem iepriekšminētās sistēmas trūkumiem, piemēram, ziņotāju aizsardzību[2] (notiek specifisku noteikumu izstrāde attiecībā uz šo jautājumu).

17. GRECO pieņem sniegtos pierādījumus par konsekventu valsts budžeta atbalsta līmeni KNAB budžetā. Tās visas ir pozitīvas pazīmes, kas liecina par atbildīgo iestāžu apņemšanos nodrošināt KNAB neatkarību.

18. GRECO secina, ka rekomendācija i ir izpildīta apmierinoši.

Korupcijas novēršana parlamenta deputātu, tiesnešu un prokuroru darbībā

Rekomendācija ii.

19. *GRECO ieteica noteikt kārtību, kā Parlamenta deputāti veido attiecības ar lobētājiem un citām trešajām pusēm, kas vēlas ietekmēt likumdošanas procesu.*

20. GRECO atgādina, ka šī rekomendācija Starpziņojumā atzīta par neizpildītu. Sākotnējā lobēšanas likumprojekta izstrāde ir pārtraukta un tika nolemts ieviest grozījumus Valsts pārvaldes iekārtas likumā un Saeimas Kārtības rullī, kā arī Saeimas deputātu Ētikas kodeksā. GRECO ar nožēlu norādīja, ka vairāk kā divu gadu laikā kopš Novērtējuma ziņojuma joprojām nav izveidoti noteikumi, kas regulētu Saeimas deputātu attiecības ar lobētājiem.

21. Atbildīgās iestādes ziņo, ka starpinstitūciju darba grupas ietvaros KNAB ir izstrādājis grozījumus attiecībā uz Saeimas deputātu attiecībām ar lobētājiem un trešajām pusēm, kas vēlas ietekmēt likumdošanas procesu. 2016. gada septembrī KNAB nosūtīja šos grozījumus Saeimas Juridiskajai komisijai. Grozījumu projekts paredz visu konsultāciju ar lobētājiem un citām trešajām pusēm attiecībā uz tiesību aktu projektiem, tostarp atsevišķu Saeimas deputātu ierosinājumu likumu grozījumiem; Saeimas komisiju sapulču informācijas (tostarp vēstuļu, priekšlikumu un uzaicināto personu) publicēšanu Saeimas tīmekļa vietnē. Ētikas kodeksa grozījumi nosaka, ka Saeimas deputātiem jānodrošina vienlīdzība un atklātība komunikācijā ar trešajām pusēm (tostarp lobētājiem) un jāatklāj informācija par konsultācijām ar lobētājiem un trešajām pusēm saskaņā ar Saeimas Kārtības ruļļa noteikumiem. Saeimas Juridiskās komisijas darba grupa sagatavoja Saeimas Kārtības ruļļa grozījumus un tos paredzēts vēlreiz izskatīt pēc komentāru saņemšanas no Saeimas politiskajām grupām. 2017. gada 16. martā Tiesiskās vides attīstības komisija, kuru izveidoja Latvijas prezidents, veltīja īpašu sesiju Saeimas locekļu sadarbības ar lobētājiem un citām trešajām pusēm regulēšanas problēmai un iesniegs savus priekšlikumus Saeimai.

22. GRECO pieņem zināšanai KNAB apņemšanos un tā vadošo lomu pārmaiņu ieviešanā. Taču, lai gan vairāku tiesību aktu grozījumu projekti attiecībā uz Saeimas locekļu saskari ar lobētājiem un citām trešajām pusēm liecina par pozitīvu virzību, praksē nav panākti nekādi taustāmi rezultāti. Ceturtās kārtas novērtējuma ziņojumā jau tika minētas diskusijas un likumprojektu priekšlikumi attiecībā uz lobēšanu, kopš tā laika ir pagājuši vairāk kā četri gadi bez konkrētiem rezultātiem.

23. GRECO secina, ka rekomendācija ii joprojām nav īstenota.

Rekomendācijas iii un v

24. *GRECO ieteica (i) pārskatīt un atjaunot Ētikas kodeksu un (ii) papildināt to ar praktiskiem pasākumiem, lai nodrošinātu adekvātas ētikas un korupcijas novēršanas vadlīnijas un atbalstu Saeimas deputātiem (rekomendācija iii);*

[2] Otrās novērtējuma kārtas Latvijas atbilstības ziņojuma pielikums (2009)

GRECO ieteica turpināt attīstīt un precizēt Saeimas darbības kārtību tā, lai, nodrošinot Ētikas kodeksa ievērošanu, kā arī lai, novēršot interešu konfliktus, šī kārtība darbotos proaktīvi un efektīvi (rekomendācija v).

25. GRECO atgādina, ka šīs rekomendācijas Starpziņojumā atzīta par neizpildītām. Nodoms nostiprināt parlamentāro būtību tika iekļautas projektā „Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmas vadlīnijas (2014-2020" un Saeimas Kārtības ruļļa grozījumu projektā, pilnvarojot Mandātu, ētikas un iesniegumu komisiju izmeklēt Saeimas deputātu amatpārkāpumus *ex officio*, atspoguļo pozitīvu virzību. Neraugoties uz to, GRECO uzskatīja, ka šie pasākumi bija agrīnā projekta fāzē - "pakļauti turpmākām plašām diskusijām" - un ka nav veikti taustāmi pasākumi, lai panāktu šo rekomendāciju ievērošanu.

26. Atbildīgās iestādes norāda uz Saeimas Kārtības ruļļa grozījumu papildinājumiem, kas sniedz Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijai proaktīvu varu nolemt (bez rakstiska iesnieguma saņemšanas) par lietas uzsākšanu par iespējamiem Saeimas Ētikas kodeksa un Saeimas Kārtības ruļļa noteikumu pārkāpumiem[3]. KNAB apsprieda jautājumu par interešu konfliktu novēršanu un ziņošanu ar Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisiju un Saeimas Korupcijas novēršanas apakškomisiju. Turklāt KNAB izstrādāja grozījumus likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā", lai nodrošinātu, ka Saeimas locekļi nevar izdot individuālus administratīvos aktus gadījumā, ja tie var būt saistīti ar to radinieku vai darījumu partneru interesēm. Šis grozījumu projekts šobrīd tiek izskatīts valdības institūcijās un NVO.

27. GRECO pieņem zināšanai likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" grozījumu projektu, Saeimas Kārtības ruļļa grozījumu projekta pabeigšanu un pašreizējās dažādu institūciju savstarpējās diskusijas par interešu konfliktu Saeimā. Tā atzīmē, ka augstāk minētie grozījumi vēl tiks apspriesti un tiem vēl jāiziet likumdošanas process. GRECO pauž nožēlu par jūtama progresa trūkumu Ētikas kodeksa pārskatīšanā un grozīšanā, lai nodrošinātu tā piemērošanu attiecībā uz interešu konfliktiem un citiem ar ētikas pārkāpumu un korupcijas novēršanu saistītiem jautājumiem, kā to nosaka rekomendācijas iii un v. Tādējādi šīs rekomendācijas nav uzskatāmas pat par daļēji īstenotām.

28. GRECO secina, ka rekomendācijas iii un v joprojām nav īstenotas.

Rekomendācija vi.

29. *GRECO ierosināja atcelt kārtību, kas nosaka Saeimas deputātu administratīvo imunitāti.*

30. GRECO atgādina, ka šī rekomendācija Starpziņojumā atzīta par daļēji izpildītu. 2016. gada janvārī Saeima otrajā lasījumā pieņēma Satversmes grozījumus, anulējot Saeimas deputātu administratīvo imunitāti.

31. Atbildīgās iestādes norāda, ka 2016. gada 14. jūnijā stājās spēkā Latvijas Republikas Satversmes grozījumi, atceļot Saeimas deputātu administratīvās imunitātes sistēmu. Atbildīgās iestādes norādīja, ka saskaņā ar šiem grozījumiem Saeimas deputātiem var tikt noteikta administratīvā atbildība bez Saeimas piekrišanas. Turklāt grozījumi paredz, ka Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija publisko administratīvi sodīto Saeimas deputātu vārdus.

32. GRECO atzinīgi vērtē, ka stājušies spēkā Satversmes grozījumi, kas anulē administratīvās imunitātes sistēmu saskaņā ar rekomendāciju.

33. GRECO secina, ka rekomendācija iv ir īstenota apmierinoši.

Korupcijas novēršana parlamenta deputātu, tiesnešu un prokuroru darbībā

Rekomendācija vii.

34. *GRECO ieteica (i) stiprināt attiecīgo tiesnešu pašpārvaldes institūciju lēmumu ietekmi (piem., Tieslietu padome un Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija) tiesnešu iecelšanā, atkārtotā iecelšanā un karjeras attīstībā; un (ii) pārvērtēt pilnvaras, kādas šajā jomā piešķirtas Saeimai, tai skaitā ierobežojot tās līdz kompetentu*

[3]Kārtības ruļļa grozījumu projekts tika izskatīts Saeimā pirmajā lasījumā 2017. gada 8. jūnijā. Pieņemšanas laikā projekta tulkojums angļu valodā nebija pieejams, lai to pienācīgi caurskatītu.

tiesnešu institūciju izvirzīto tiesnešu kandidatūru apstiprināšanai, tādējādi mazinot politiskās ietekmes riskus.

35. Atbilstības ziņojumā šī rekomendācija tika atzīta par daļēji izpildītu. GRECO ņēma vērā pakāpenisko Tieslietu padomes pilnvaru paplašināšanu, īpaši attiecībā uz ar rotāciju un pārcelšanu saistītiem jautājumiem, Augstākās tiesas priekšsēdētāja atbrīvošanu no amata, profesionālo pārbaudījumu saturu un karjeras attīstības iespējām. Tāpat GRECO novērtēja likuma "Par tiesu varu" grozījumu projektu, kas tika iesniegts Saeimai un kurā Tieslietu padomei tika noteikta būtiska loma rajona un apgabaltiesu priekšsēdētāju iecelšanā un atcelšanā, lietu pārsūtīšanu (visos līmeņos), tiesneša amata kandidātu atlasi un apmācību un tiesu varas iekšējo pārskata sistēmu (kopā ar Tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju). Joprojām jārisina jautājums par Padomes būtisku ietekmi attiecībā uz visu kategoriju tiesnešu iecelšanu, atkārtotu iecelšanu un atbrīvošanu no amata. GRECO atkārtoja savas bažas par politiskās iejaukšanās risku tiesnešu iecelšanas un atkārtotas iecelšanas procesā.

36. Atbildīgās iestādes ziņoja, ka 2015. gada oktobrī Ministru kabinets atbalstīja likuma "Par tiesu varu" grozījumu projektu, samazinot izpildvaras iesaisti tiesu varas procesos un iesniedza tos Saeimā. Projektu šobrīd izskata Saeimai Tiesu politikas apakškomiteja. Atbildīgās iestādes uzsver, ka grozījumu projekts piešķir Tieslietu padome būtisku lomu šādās jomās: rajona tiesas priekšsēdētāja iecelšana un atbrīvošana; rajona vai apgabaltiesas tiesnešu kandidātu nominēšana (balstoties uz Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas apsvērumiem); atkārtota tiesnešu iecelšana (neapmierinoša snieguma gadījumā); apgabaltiesu, rajona tiesu, Augstākās tiesas tiesnešu un Augstākās tiesas priekšsēdētāja atbrīvošana no amata, atlases, apmācības un kvalifikācijas eksāmenu procedūras noteikšana; apgabaltiesu rajonu apstiprināšana; lēmumu pieņemšana par tiesu reorganizācijas plāniem. Taču Saeima turpmāk būs atbildīga par apgabaltiesu un rajona tiesu tiesnešu iecelšanu, balstoties uz Tieslietu padomes priekšlikumiem. Tieslietu padomes priekšlikums Saeimai nav saistošs. Saeimas lēmums uzskatāms par politisku lēmumu, kam nav nepieciešams pamatojums (tostarp gadījumos, ja tas atšķiras no Tieslietu padomes rekomendācijas).

37. Atbildīgās iestādes ziņo par plāniem piešķirt Tieslietu padomei atbildību par budžeta pieprasījumu sagatavošanu un iesniegšanu Finanšu ministrijai attiecībā uz padomes funkcijām (un tās locekļu atalgojumu). 2016. gada septembrī iesniegtajā Tieslietu padomes stratēģijas plānā definētas šādas prioritātes: nodrošināt un aizsargāt tiesnešu neatkarību, veicināt tiesu varas efektivitāti un kvalitāti, stiprināt sabiedrības uzticību tiesu varai. Tieslietu padome apkopoja un prezentēja tās dalībnieku viedokļus par Latvijas prezidenta izveidotās Tiesiskās vides pilnveides komisijas ziņojumu. Augstākā tiesa ierosināja padarīt Tieslietu padomes stiprināšanu par 2017. gada prioritāti. Likums "Par valsts budžetu 2017. gadam" paredz Tieslietu padomes sekretariāta izveidi.

38. Visbeidzot, atbildīgās iestādes norāda, ka līdz 2018. gada beigām tiek plānots veikt Latvijas tiesu sistēmas novērtējumu, lai sastādītu visaptverošu attīstības plānu un ilgtermiņa politikas plānošanas dokumentus. Sākotnējais novērtējums tiks veikts, sadarbojoties ar OECD starptautiskajiem ekspertiem, Starptautisko Valūtas fondu, Eiropas Padomes Tiesiskuma efektivitātes komisiju (CEPEJ), un ietver neatkarīgu tiesu sistēmas analīzi ar rekomendācijām tās uzlabošanai.

39. GRECO atzinīgi novērtē likuma "Par tiesu varu" grozījumus, kas šobrīd tiek apspriesti Saeimā. Šķiet, ka projekts ļauj risināt rekomendācijā minētās bažas. GRECO atzīmē arī atbildīgo iestāžu ilgtermiņa apņemšanos pārvērtēt tiesu sistēmu, piesaistot starptautiskus ekspertus.

40. GRECO secina, ka rekomendācija vii ir daļēji īstenota.

Rekomendācija ix.

41. *GRECO ieteica stiprināt Tiesnešu ētikas komisijas lomu un resursus, lai attīstītu tās darbību un jo īpaši lai nodrošinātu, ka Tiesnešu ētikas kodekss tiek atjaunināts un regulāri tiek izplatītas tajā noteiktajās normās balstītas vadlīnijas.*

42. GRECO atgādina, ka šī rekomendācija Starpziņojumā atzīta par daļēji izpildītu. Tiesnešu ētikas komisijas uzraudzības loma un resursi joprojām ir jāstiprina un Tiesnešu ētikas kodekss ir jāpārskata un jāatjaunina.

43. Atbildīgās iestādes tagad norāda, ka, pēc Tieslietu padomes ierosinājuma, Latvijas universitāte ir sagatavojusi ziņojumu, izvērtējot Tiesnešu ētikas komisijas darbu. Ziņojums vērš uzmanību uz

starptautisko organizāciju rekomendācijām un tiesnešu izpratni par Tiesnešu ētikas komisijas mandātu. 2016. gada 13. maijā ziņojums tika prezentēts Tiesnešu konferencē. Publikācija *Ētikas komisijas izteikumu apkopojums: skaidrojumi, secinājumi, lēmumi 2008. - 2016. gadā* aptver Komisijas darbību astoņu gadu periodā. Informācija par ziņojumu un publikāciju, kā arī par Komisijas sniegtajiem ieteikumiem un pieņemtajiem lēmumiem, ir publiski pieejama Latvijas Augstākās tiesas interneta vietnē.

44. Turklāt atbildīgās iestādes norāda, ka Eiropas Sociālā fonda projekta "Justīcija attīstībai" (01.01.2016.-31.12.2022.) ietvaros ir plānots pārskatīt un atjaunināt Tiesnešu ētikas kodeksu un nostiprināt kapacitātes, apmācot tiesu sistēmā strādājošos (tostarp jautājumos, kas saistīti ar uzticības tiesu sistēmai un tiesībaizsardzības iestādēm veicināšanu). *Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāna 2015.–2020.gadam* ietvaros ir paredzēts veikt tiesu amatpersonu apmācību attiecībā uz ētiskajiem standartiem. Ministru kabinets pieņēma plānu, kas stājās spēkā 2015. gada 9. martā.

45. Visbeidzot, atbildīgās iestādes norāda, ka 2016. gada 4. maijā stājās spēkā likuma "Par valsts un pašvaldības iestāžu amatpersonu atalgojumu" (14. punkts, 11. pants) grozījumi. Grozījumi precizē, ka tiesneši, kas iecelti par Tiesnešu ētikas komisijas locekļiem (kā arī Tieslietu padomes, Tiesnešu disciplinārās komisijas vai Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas locekļiem) un to priekšsēdētājiem, saņem, attiecīgi, 3% un 5% no rajona tiesas tiesneša mēnešalgas par katru apmeklēto tiesas sesiju.

46. GRECO ņem vērā, ka ir veikti vēl daži pasākumi, lai analizētu un uzlabotu izpratni par Tiesnešu ētikas komisijas darbu. GRECO atzinīgi novērtē pieņemtos tiesību aktus par papildu atalgojumu Tiesnešu ētikas komisijas locekļiem. GRECO jau ir norādījis savā Ceturtajā novērtējuma ziņojumā, ka Tiesnešu ētikas komisijai ir pozitīva loma, palielinot uzticību un zināšanu bāzi attiecībā uz ētikas jautājumiem profesijā. GRECO pauž gandarījumu, ka Komisija ir saglabājusi tās proaktīvo padomdevējas pieeju ar integritāti saistītiem jautājumiem; GRECO saprot, ka tas ir pastāvīgs process.

47. GRECO secina, ka rekomendācija ix ir īstenota apmierinoši.

Rekomendācijas x un xiii.

48. *GRECO ieteica:*

- *atcelt esošo kārtību, kas piešķir administratīvo imunitāti tiesnešiem (rekomendācija x)*
- *atcelt esošo kārtību, kas piešķir administratīvo imunitāti prokuroriem (rekomendācija xiii)*

49. GRECO atgādina, ka Atbilstības starpziņojumā abas šīs rekomendācijas tika atzītas par neizpildītām, jo no atbildīgo institūciju puses nebija veiktas nekādas darbības.

50. Atbildīgās iestādes tagad ziņo, ka 2017. gada 21. martā Saeimas Juridiskās komisijas Tiesu politikas apakškomiteja apsprieda "Tiesnešu disciplināratbildības likuma" grozījumu iespējamo redakciju attiecībā uz tiesnešu un prokuroru administratīvās imunitātes atcelšanu un nodeva šo jautājumu izskatīšanai Tieslietu padomei. Atbildīgās iestādes norāda, ka lielākā daļa tiesnešu atbalsta administratīvās imunitātes atcelšanu un ka vienīgās bažas saistītas ar administratīvajiem sodiem, kas ietver arestu; tiek izskatīti "Administratīvā procesa likuma" grozījumi, lai novērstu šo šķērsli. Paredzams, ka šie grozījumi tiks ieviesti 2020. gadā; atbildīgās iestādes uzskata, ka tad principā būtu iespējams Latvijā nodrošināt gan tiesnešu, gan prokuroru administratīvās imunitātes atcelšanu.

51. Atbildīgās iestādes norāda arī, ka administratīvās imunitātes sistēma neizraisa tiesnešu un prokuroru visatļautību, jo uz tiem attiecas atbilstošas un samērīgas disciplinārās sankcijas.

52. GRECO norāda, ka pastāv bažas, kas saistītas ar jūtama progresa trūkumu attiecībā uz šo rekomendāciju ieviešanu. Administratīvā imunitāte ir pagātnes paliekas, kas ievērojami pārsniedz nepieciešamo funkcionālo imunitāti. GRECO aicina veikt steidzamus pasākumus, lai risinātu šo jautājumu.

53. GRECO secina, ka rekomendācijas x un xiii joprojām nav īstenotas.

Rekomendācija xi.

54. *GRECO ieteica darīt nepieciešamo, lai nodrošinātu, ka par neatbilstošu tiesnešu darbību ierosinātas disciplinārlietas tiek izspriestas pirms noilguma iestāšanās, tai skaitā pagarinot termiņu, cik ilgā laikā pēc pārkāpuma atklāšanas iespējams piemērot sankcijas; pārvērtējot noilguma termiņa piemērošanu vispār un atsevišķos gadījumos nosakot noilguma termiņa pārtraukumu vai atlikšanu.*

55. GRECO atgādina, ka šī rekomendācija Starpziņojumā atzīta par neizpildītu. Pat ja likuma "Par tiesnešu disciplināratbildību" grozījumi atbilst rekomendācijas būtībai, likumdošanas process ir ļoti agrīnā stadijā. Atbildīgās iestādes atsaucās uz vienošanos ar Tieslietu padomi attiecībā uz ierosināto reformu, kas joprojām nav īstenota.

56. Atbildīgās iestādes norāda, ka likuma "Par tiesnešu disciplināratbildību" grozījumi paredz, ka disciplinārsoda noilgums tiek aprēķināts trīs mēnešus pēc pārkāpuma konstatācijas vai disciplinārlietas uzsākšanas. Absolūtais noilguma termiņš (2 gadi) un īpašais noilguma termiņš (3 mēneši) paliek nemainīgs (kā minēts novērtējuma ziņojumā). Taču šie grozījumi nosaka papildu pamatu noilguma pārtraukšanai vai apturēšanai. Proti, tie nosaka, ka, tiesnesim atrodoties pagaidu prombūtnē (brīvdienas, īslaicīga darba nespēja vai citi pamatoti iemesli), šis periods netiek ieskaitīts trīs mēnešu periodā. 2017. gada 23. martā Saeima apstiprināja šos grozījumus pirmajā lasījumā. Tiem joprojām jāiztur otrais un trešais lasījums Saeimā. Atbildīgās iestādes atgādina, ka Disciplinārlietu tiesa ir konstatējusi tikai vienu gadījumu, 2015. gadā, kas saistīts ar noilguma perioda pārkāpumu.

57. GRECO pieņem zināšanai, ka likuma "Par tiesnešu disciplināratbildību" grozījumi ir apstiprināti pirmajā lasījumā. GRECO atzinīgi novērtē, ka šie grozījumi nosaka papildu pamatu noilguma pārtraukšanai vai apturēšanai. Tomēr GRECO atkārtoti norāda, ka trīs mēnešu periods soda noteikšanai no disciplinārā pārkāpuma konstatācijas ir pārāk īss. GRECO aicina atbildīgās iestādes pabeigt reformu saskaņā ar šo rekomendāciju.

58. GRECO secina, ka rekomendācija xi ir daļēji īstenota.

Rekomendācija xii.

59. *GRECO ieteica i) piešķirt augstāku prioritāti tieslietu sistēmā notiekošajām mācībām korupcijas novēršanas, ētikas un godprātīguma jomā; nodrošināt šādām mācībām nepieciešamo finansējumu un iekļaut to kā tiesnešu regulāro mācību sastāvdaļu; ii) veidot īpašas nepārtrauktas apmācības tiesu priekšsēdētājiem, lai tie būtu labāk sagatavoti nodrošināt ētikas, interešu konfliktu un citu godprātīguma, kā arī pretkorupcijas normu izpratni un ievērošanu savās tiesās.*

60. GRECO atgādina, ka šī rekomendācija Starpziņojumā atzīta par daļēji izpildītu. GRECO atzinīgi novērtēja gaidāmo visaptverošas apmācības programmas īstenošanu tieslietu sistēmā 2016. gada otrajā pusē. Taču programma vēl bija jāizstrādā un jāīsteno praksē.

61. Atbildīgās iestādes norāda, ka *Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāna 2015.–2010.gadam* ietvaros ir paredzēts veikt tiesu amatpersonu apmācību attiecībā uz ētiskajiem standartiem.

62. Latvijas Tiesnešu mācību centrs nodrošina regulāru tiesnešu un tiesu darbinieku apmācību, ko finansē valsts, ES un citi starptautiskie partneri. Saskaņā ar 2014. gadā noslēgto nolīgumu starp Latvijas Tiesnešu mācību centru un Tiesu administrāciju, Tiesnešu mācību centrs nodrošina tiesu priekšsēdētāju, tiesnešu, tiesnešu kandidātu un tiesu darbinieku apmācību desmit gadu laikā.

63. Gada izglītības budžets 2016. gadā bija 167 757 EUR. Tiek atgādināts, ka kopš 2014. gada, jauno tiesnešu apmācības programma ietver ētikas un korupcijas novēršanas apmācības sesijas. 2016. gadā 28 dienu garās tiesnešu kandidātu un jauniecelto tiesnešu apmācības programmas ietvaros viena diena tika veltīta ētikas jautājumiem, tiesnešu lomai un korupcijas novēršanai. 2016. gada 22. augustā seši tiesneši apmeklēja trīs apmācību sesijas par tiesnešu lomu un ētiku.

64. Eiropas Sociālā fonda projekta "Justīcija attīstībai" ietvaros tiek nodrošināta tiesnešu, tiesu priekšsēdētāju, tiesu darbinieku, prokuroru, tiesu ekspertu, tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku un tiesu izpildītāju apmācība. Tiek plānota īpaša apmācība, koncentrējoties uz tiesnešu ētiku, kā arī īpaša apmācības sesija tiesu priekšsēdētājiem. Atkarībā no nepieciešamības tiks definētas regulārās un obligātās mācības par ētikas un korupcijas novēršanas jautājumiem.

65. Atbildīgās iestādes norāda, ka saskaņā ar likumu "Par tiesu varu" tiesnesim ir pienākums nepārtraukti papildināt savas zināšanas visā karjeras laikā; zināšanas par korupciju, interešu konfliktiem, ētiku un integritāti, un dalība attiecīgos mācību pasākumos tiek izvērtēta regulārā tiesnešu novērtējuma ietvaros.

66. GRECO atzinīgi novērtē, ka korupcijas novēršanas, ētikas un integritātes apmācībai tiek piešķirta atbilstoša prioritāte un finansējums. Kopumā, šie jautājumi būtu jāiekļauj regulārajā tiesnešu un tiesnešu kandidātu apmācības programmā. Attiecīgi, rekomendācijas pirmā daļa ir izpildīta. GRECO atzinīgi novērtē sniegto informāciju par pielāgotām mācību sesijām tiesu priekšsēdētājiem un uzskata, ka rekomendācijas otrā daļa ir izpildīta.

67. GRECO secina, ka rekomendācija xii ir īstenota apmierinoši.

Rekomendācija xiv.

68. *GRECO ieteica piešķirt lielāku prioritāti un resursus īpaši veidotām mācībām prokuroriem par korupcijas novēršanas (iekļaujot konfidencialitātes jautājumus un ziņošanu gadījumos, kad ir aizdomas par pārkāpumu), ētikas un godprātīguma tēmām, padarot tās par regulāras programmas daļu.*

69. GRECO atgādina, ka šī rekomendācija Starpziņojumā atzīta par daļēji izpildītu. Tā kā ziņojumā minētās iniciatīvas (noteikta mācību pasākumu skaita apmeklējums) pilnībā neatbilda šīs rekomendācijas prasībām, t.i., regulāras, visaptverošas treniņprogrammas prokuroriem par ētikas un korupcijas novēršanas jautājumiem ieviešana praksē. GRECO ar nepacietību gaida paredzēto speciālās mācību programmas uzsākšanu 2016. gada otrajā pusē.

70. Atbildīgās iestādes tagad ziņo, ka 2016. gadā prokurori un prokuroru kandidāti apmeklēja virkni lekciju, mācību pasākumu, konferenču (vietējās un starptautiskās), kas saistītas ar ētikas un korupcijas apkarošanas jautājumiem. Eiropas Sociālā fonda projekta "Justīcija attīstībai" (2016. - 2022.) ietvaros tiek nodrošināts finansējums tiesībaizsardzības iestāžu mācību kursiem; prokuroru apmācību par ētikas un integritātes jautājumiem plānots uzsākt no 2018. gada.

71. Atbildīgās iestādes norāda arī, ka saskaņā ar Likuma "Par prokuratūru" 2013. gada 1. janvāra grozījumiem (5. punkts 3. pants), katram prokuroram regulāri jāpapildina savas zināšanas un profesionālās prasmes, kas nepieciešamas viņa/viņas darba pienākumu veikšanai, tostarp attiecībā uz korupcijas, interešu konflikta, ētikas un integritātes jautājumiem. Kopš 2014. gada 1. janvāra Prokuratūra regulāri izvērtē prokuroru amata pienākumu izpildi. Tiek ņemta vērā dalība mācību pasākumos.

72. GRECO pieņem zināšanai sniegto informāciju. Tā ņem vērā ka prokurori ir apmeklējuši virkni lekciju, mācību pasākumu un konferenču (vietējās un starptautiskās) par dažādiem jautājumiem, tostarp ētikas un korupcijas jautājumiem. Papildu mācības par ētiku un integritāti tiks izstrādātas 2018. gadā ES projekta ietvaros. GRECO cer saņemt jaunāko informāciju par to. Tāpat GRECO uzsver nepieciešamību nodrošināt korupcijas novēršanas mācības kā regulārās mācību programmas daļu visiem prokuroriem, nevis vienam gadījumam vai projekta ietvaros.

73. GRECO secina, ka rekomendācija xiv joprojām ir izpildīta tikai daļēji.

III. SECINĀJUMI

74. **Ņemot vērā iepriekš minēto, GRECO secina, ka Latvija veikusi vairākus atzīstami vērtējamus pasākumus, lai izpildītu tās rekomendācijas,**
kas Ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojumā atzītas par neizpildītām vai daļēji izpildītām. Kopumā sešas no četrpadsmit Ceturtās novērtēšanas kārtas ziņojumā izteiktajām rekomendācijām ir apmierinoši izpildītas. No atlikušajām rekomendācijām trīs ir izpildītas daļēji un piecas joprojām nav izpildītas nemaz.

75. Proti, rekomendācijas i, iv, vi, viii, ix un xii ir izpildītas apmierinoši vai pildītas apmierinošā veidā. Rekomendācijas vii, xi un xiv ir izpildītas daļēji un rekomendācijas ii, iii, v, x un xiii joprojām nav izpildītas.

76. GRECO ņem vērā gadu gaitā veiktos pasākumus, lai stiprinātu Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) funkcionālo neatkarību. Jaunākie "KNAB likuma" grozījumi, kas pieņemti 2016. gada aprīlī, ir vērsti uz KNAB un tā vadības struktūru autonomijas un atbildības līdzsvarošanu. Laiks un pieredze rādīs, vai grozītais tiesiskais regulējums ir pietiekams, lai nodrošinātu pienācīgu KNAB neatkarību un efektivitāti. Iestādei līdz šim ir bijusi būtiska loma GRECO rekomendēto reformu ieviešanā, tostarp Ceturtās novērtējuma kārtas ietvaros. Tomēr GRECO uzsver, ka neraugoties uz KNAB uzticēto primāro lomu cīņā ar korupciju, noteiktām amatpersonu kategorijām, kas minētas šajā ziņojumā, t.i., Saeimas deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem, ir pašiem jāuzņemas atbildība par atbilstības nodrošināšanu.

77. Lielu vilšanos sagādā fakts, ka Saeima nav pilnveidojusi tās pretkorupcijas un integritātes regulējumu (piem., ētikas standartu vadlīnijas, interešu konflikta novēršanu un lobēšanas regulējumu). Tiesu sistēma ir uzsākusi daudzsološu darbību, sadarbojoties ar starptautiskajām organizācijām pašnovērtējuma veikšanā, lai uzlabotu tās neatkarības un efektivitātes rādītājus. GRECO atzinīgi novērtēja papildu resursu piešķiršanu Tiesnešu ētikas komisijas nozīmīgās lomas atbalstam, ko tā īstenojusi kopš tās izveidošanas, veicinot integritāti un tiesu varas neatkarību. Veikti arī konkrēti pasākumi, lai nodrošinātu regulāras tiesnešu mācību programmas par ētikas un integritātes jautājumiem, taču vēl nepieciešams īstenot regulāru, visaptverošu mācību programmu par ētikas un korupcijas novēršanas jautājumiem visiem prokuroriem.

78. Lai arī izdarīti Satversmes grozījumi, lai atceltu Saeimas deputātu administratīvo imunitāti, šāda imunitāte joprojām ir iespējama tiesnešiem un prokuroriem. GRECO atkārtoti pauž viedokli, ka administratīvās imunitātes sistēma vairs nekalpo tās sākotnējam mērķim - pasargāt tiesnešus un prokurorus no nepamatotas iejaukšanās - un, ņemot vērā, ka tai ir mazs atbalsts no profesijas pārstāvju puses, ir īstais laiks to atcelt.

79. Ņemot vērā šo rezultātu, GRECO secināja, ka pašreizējais rekomendāciju ieviešanas atbilstības rādītājs vairs nav „globāli neapmierinošs" Reglamenta 31. noteikuma, 8.3. punkta izpratnē. Tādējādi GRECO lemj neturpināt 32. noteikuma par dalībvalstīm, kas nenodrošina atbilstību Novērtējuma ziņojumā iekļautajām rekomendācijām, piemērošanu.

80. Saskaņā ar Reglamenta 31. noteikuma 8.2. punktu, GRECO aicina Latvijas delegācijas priekšsēdētāju iesniegt ziņojumu par darbībām, kas veiktas, lai īstenotu vēl neīstenotās rekomendācijas (t.i., ii, iii, v, vii, x, xi, xiii un xiv) līdz 2018. gada 30. jūnijam.

81. Visbeidzot, GRECO aicina Latvijas atbildīgās institūcijas iztulkot šo ziņojumu valsts valodā un padarīt šo tulkojumu pieejamu sabiedrībai.